KLEIN-CURAÇAO

DOOR

P. A. EUWENS O. P.

In de werken over onze Nederlandsche West-Indische Eilanden wordt nauwelijks méér dan de naam van het onbeduidende eilandje Klein-Curaçao genoemd.

Dit is best verklaarbaar. Want juist omdat het niet meer dan een paar vierkante mijlen oppervlakte heeft, zich ternauwernood één Meter boven den spiegel van de zee verheft, onbewoond is, en niets voortbrengt, ligt het voor de hand, dat het heel weinig de aandacht trekt.

Toch heb ik enkele merkwaardige bijzonderheden over dit onbeduidend plekje gronds onzer Nederlandsche West-Indische bezitting kunnen verzamelen, ze gedeeltelijk opgediept uit de vergetelheid van ons Koloniaal Archief, ook uit werken, die niet iedereen tot zijn beschikking heeft, of ze opgeteekend uit den mond van geloofwaardige getuigen.

Het eilandje Klein-Curaçao ligt tusschen Curaçao en Bonaire op 12° 2′ N. Br. en 68° 38′ W. L. [1]) De afstand in zuid-oostelijke richting van de oostpunt van het hoofdeiland Curaçao bedraagt ongeveer 2 K.M. Van de oostpunt van Curaçao is het met het bloote oog zichtbaar. Het heeft een langwerpigen of meer ovalen vorm. Misschien is het in vroegere jaren wel door de Nederlandsche Marine opgemeten en in kaart gebracht. Doch de resultaten zijn mij niet bekend. Hoogstens kan het eilandje 2 of 3 vier-

[1]) Aldus volgens de opgave van A. D. van der Gon Netscher in de Bijlagen bij 't artikel van Ds. S. van Dissel, *Eenige opmerkingen omtrent den stoffelijken toestand van het eiland Curaçao*, op bl. 491, geplaatst in de *Bijdragen v. h. Kon. Inst. v. d. taal- land- en volkenk. van N.-I*,. 1868, Rks. 3, III.

kante K.M. oppervlakte hebben. De omtrek zal ongeveer één of twee uur gaans zijn.

Het kanaal tusschen de oostpunt van Curaçao en Klein-Curaçao is diep en breed genoeg voor de scheepvaart en biedt een veiligen doorgang althans voor stoomschepen. Bij donkeren nacht en woelige zee is het voor zeilschepen, mede door den sterken stroom, niet zonder gevaar, omdat de oostpunt van Curaçao nog altijd geen vuurtoren heeft. Bij nacht geven de zeilscheepjes, die van Bonaire naar Curaçao varen, in den regel de voorkeur er aan ten zuiden van Klein-Curaçao om te zeilen.

Het heeft geen zin een onderzoek in te stellen naar het jaar van de ontdekking van dit eilandje. Want daar de kortste afstand tusschen de oostkust van Curaçao tot de meest nabijgelegen punt van Bonaire, recht oost en west, niet meer dan 7 mijlen bedraagt, moet elke schipper, die van Bonaire naar Curaçao of omgekeerd vaart, het over-dag zeker opmerken.

De Spanjaarden noemen het *Curazao Chico*. In de oudste reizen van de Zeeuwen en Hollanders naar de West-Indiën wordt het reeds vermeld. De Laet, de historieschrijver van de W.-I. Compagnie, noemt het uitdrukkelijk in de beschrijving van de zeereis, die in 1634 tot de verovering van Curaçao door de Hollanders leidde.

De eerste maal, dat ik van Klein Curaçao met eenige uitvoerigheid vond gewag gemaakt, is in een document van het Koloniaal Archief in het deel Plakaten van 1743, thans berustend in het Rijksarchief te 's Hage (voor de eerste maal door mij gepubliceerd in den „Amigoe di Curaçao" van 16 Sept. 1905). Vooraan in dit deel Plakaten komt een Plakaat voor als No. 19 genummerd van het jaar 1737, dat ik om de curiositeit hier in zijn geheel afschrijf:

Wij, Guan Pedro van Collen, Gouverneur van Curaçao enz. „doen te weten:

„Dat niettegenstaande onze Iterativen beveelen ter Contrarie, „veele soo blanken, Negros als moulatten, haar niet en ontsien, „het gevogelte, dat sig onthout op het Eyland Klein-Curaçao, als

„meede de Eyeren derselve in groote meenigte van daar af te halen „ende alhier in te brengen, waardoor die beeste van het gemelde „Eyland ten eene maal gediverteert sullen werden, tot groot na- „deel van de scheepen en vaartuigen, die het voorsz. Eyland moe- „ten passeeren ende aldaar bij nagt en ontijden souden kunne „stranden, daar integendeel door het voorsz. gevogelte hetselve „Eyland„ inmediatelijk werd ontdekt; derhalven hebben wij tot „voorkominge van alle onheylen goedgevonden te Interdiceeren, „te verbieden, sulks wij bij deese aan alle ende eenen iegelijken „van wat staat ofte conditie hij ook sijn mogt omme van nu voort- „aan geen gevogelte, min nog de Eyeren derselve van het Eyland „Klein-Curaçao aff te halen ende alhier in te brengen op poene ter „reguarde van de blanken telkens te verbeuren eene boete van „vijftigh pesos van aghten ende ten opsighte van de negros en „moulatten, dat die wel strengelijk gegeeselt ende voor den tijd „van één Jaar op het Eyland Bonayre gebannen sullen werden, „omme in de zoutpannen aldaar te arrebeyden; gelastende ver- „ders den heere fiscaal deser Eylanden tegens de Contraventeurs „op het rigoureuste te procedeeren, alsoo wij sulkx tot het alge- „meen wel weesen hebben goed gevonden te behooren.

„Aldus gearresteert in 't fort Amsterdam op Curaçao den 29 „Maart 1737.

GUAN PADRO VAN COLLEN.

„Ter ordonnantie van deselve

„JASPER CORNELIS SEVEREYN.

Secret.[8]

Ter toelichting van dit Plakaat diene het volgende:

1o. Gouverneur Guan Pedro van Collen bestuurde de Kolonie van 1731 tot 1738.

2o. De vogels, waarvan hier sprake is, zijn de *boebi's*, een soort meeuwen, die dus vroeger op Klein-Curaçao en tegenwoordig nog op de oostelijk van Bonaire gelegen Aves- en Roques-eilanden en vooral op het minst bezochte eiland Orchila in groot getal voorkomt. Hun aantal is daar werkelijk zóó onnoemelijk groot, dat, wanneer zij opgejaagd worden, hun vlucht in letterlijken zin de zon verduistert. Deze vogels zitten overal aan het strand op hun nesten de eieren uit te broeden, Het is de gewoonte der

schippers, wanneer zij met hun scheepjes langs deze eilanden varen. de eieren te rapen en mee te nemen en ze op Bonaire of Curaçao of te La Guyara en elders te verkoopen. Een kapitein vertelde mij, hoe hij er eens getuige van was, dat de bemanning van zoo'n vaartuig hier kwam met het plan een groote hoeveelheid dezer boebi-eieren mee te nemen. Daar zij niet de minste zekerheid hadden, dat de eieren in de nesten nog versch en onbebroed waren, veegden zij alle eieren, die zij vinden konden, in zee. Na een paar dagen reeds konden zij weer eenige duizende eieren uit de nesten oprapen.

De guano- en phosphaat-beddingen, die op deze eilanden voorkomen, zijn gevormd door deze vogels, die eeuwen achtereen hun uitwerpselen hier nederlegden.

3o. Dit plakaat heeft voor het doel weinig geholpen. Zooals gewoonlijk heeft men zich weinig eraan gestoord en heeft men niet de hand er aan gehouden. Het is een feit, dat deze vogels op Klein-Curaçao reeds lang uitgeroeid en verdwenen zijn.

4o. De woorden: „dat door het voorsz. gevogelte hetselve Eyland immediatelijk ontdekt werd", hebben niet den zin, dat de eerste ontdekking van Klein-Curaçao aan deze vogels te danken was, doch dat de aanwezigheid en de groote vlucht dezer vogels daar ter plaatse een waarschuwing voor de schippers was, dat hier land in de nabijheid lag.

5o. Behalve als waarschuwing voor de schippers waren deze vogels volgens dit Plakaat tevens nuttig, omdat bij stranding van een schip (wat nogal eens voorkwam blijkens de half vergane overblijfselen van oude wrakken, nu nog daar aanwezig) de bemanning terstond in de vogels en eieren voedsel vonden.

6o. Door dit Plakaat rekende zich de Gouverneur van den plicht ontslagen om op dat eiland een vuurtoren of een baak te zetten ter waarschuwing en bescherming van de scheepvaart.

De geheele XVIIIde eeuw gaat verder voorbij zonder dat de naam van Klein-Curaçao in de geschiedenis de

aandacht trekt. Maar bij het begin der vorige eeuw kwam het weer in opspraak. In de eerste jaren na 1800 hadden Engelschen hun zinnen erop gezet het eiland Curaçao te veroveren [1]). Na tal van vergeefsche pogingen verscheen op 31 Maart 1805 de Engelsche Commodore Lord Murray met 7 oorlogsschepen voor de haven, landde op het westelijk deel des eilands, waar hij de plantages plunderde en de woonhuizen in brand stak en later in de Caracasbaai (in het oostelijk deel) met zijn eskader landde. Half Juni 1805 bezette hij den daar gelegen Kabrietenberg, vanwaar hij door Kapitein Brion werd verdreven [2]). Den 13den Juli d.a.v. overleed Lord Murray plotseling aan boord van zijn schip. Naar men beweert zou hij zich, uit spijt over het mislukken van zijn aanslag, vergiftigd hebben. Zijn lijk werd op het eiland Klein-Curaçao begraven. De blokkade van Curaçao werd nog tot einde Augustus met weinig kracht voortgezet en daarna opgeheven.

In de *Curaçaosche Courant* van 1825 vond ik het volgend grafschrift na den dood van Lord Murray op dezen geweldenaar en brandstichter vervaardigd. Er staat niet bij vermeld, wie de dichter is.

MURRAY'S GRAFSCHRIFT.

Hier onder dezen harden steen
Ligt ingeschard het vleesch en been
Van eenen Brit, een man van rang. In alle landen
Zijn stam bekend. Hij zelf vermaard door zengen, branden.

LORD MURRAY, Britsch Kaptein ter Zee,
Verwees de dood dees' plaats ter reé,
Vorst Pluto zag 's mans kunst met vuur en vlam te razen,
Hij nam hem in zijn dienst de helgloed aan te blazen.

En dat van zijn ontstoken brand
Op Curaçao, 't bewoonde land,
De rook, o wandelaar! hem nimmermeer mogt plagen
En zijn gebeente in rust 't gewormte mogt verknagen

Dies vindt gij nu zijn graf *niet ginds*,
Maar *hier*, op 't landje boven winds.

[1]) Zie „Onze Eeuw" 8e j. 1908, *Curaçao in 1803—1804*, door P. A. Euwens O. P.

[2]) Zie Encycl. van Ned. West-Indië, i. v. *Brion*, bl. 177 en „De West Indische Gids", Jg. III, blz. 295, *Admiraal P. L. Brion*.

Tijdens het Engelsch Bestuur van Curaçao (1807—1814) werd zijn lijk weder opgegraven en naar Engeland vervoerd.

Tusschen de jaren 1820 en 1830, toen hier de Hollandsche brik van oorlog *de Kemphaan* gestationneerd was, werd eindelijk de eerste poging gedaan om Klein-Curaçao, wel niet van een vuurtoren, doch ten minste van een herkenningsteeken te voorzien, waardoor men het bij dag althans beter kon opmerken. Onder leiding van overste Dingemans, bevelvoerder van bovengenoemd stationsschip, bouwde de bemanning daar een heuvel van losse koraalsteenen. Het plan was die tot een hoogen stompen toren op te trekken. Doch door het overlijden van Dingemans bleef dat bouwwerk onvoltooid. Waarschijnlijk bedoelt M. D. Teenstra, *De Nederlandsche West Indische Eilanden*, dl. II, bl. 219: het overblijfsel van dien opgestapelden steenklomp, waar hij schrijft: „Bij helder weer ziet men op 2 mijlen afstand van Klein-Curaçao op deszelfs west-einde drie heuveltjes".

Deze pyramide van steenen bleef als baken bij dag nog jaren lang dienst doen. Eerst onder het bestuur van Gouverneur Jhr. I. J. Rammelman Elsevier Jr. (1848—1854) werd op Klein-Curaçao de eerste eigenlijke vuurtoren opgericht, die den naam van „Prins Hendrik-vuurtoren" ontving. Bij den orkaan van 23 September 1877 werd deze grootendeels verwoest.

Onder het bestuur van Gouverneur H. B. Kip (1877—1880), oud-kapitein-ter-zee, werd in de plaats daarvan een nieuwe vuurtoren gebouwd, ongeveer op het midden van het eiland. Kort vóór den oorlog in 1914 werd deze toren nog iets hooger opgetrokken en van een nieuw licht voorzien. Van de petroleumgaslamp is het licht tot op 20 mijl zichtbaar en het voldoet goed. De toren met lantaarn is ongeveer 20 meter hoog. Drie personen als wachters voor de verzorging van dit licht zijn de eenige bewoners van het eiland, behalve de schapen en geiten, waarover straks.

Nergens vond ik iets ervan opgeteekend, hoe de orkaan van 1877 op Klein-Curaçao heeft huisgehouden. Van iemand, die zelf deze uren van verschrikking op Klein-Curaçao doorbracht, en toch juist daaraan het behoud van zijn leven te danken had, heb ik de volgende bijzonderheden vernomen. In die dagen waren er eenige Engelschen op Klein-Curaçao werkzaam voor het afgraven van guano (phosphaat). Een Bonairiaan, Anton Piar, in 1922 op meer dan 80jarigen leeftijd op Rincon (Bonaire) overleden, was kapitein van een barkje *Francisca*, en had met deze Engelschen een contract gesloten hen geregeld van levensmiddelen te voorzien. Elke week, als hij van Curaçao naar Bonaire ging, deed hij onderweg Klein-Curaçao aan en bracht hen den noodigen mondvoorraad. Op Zaterdagmiddag 22 Sept. 1877 was hij weer met zijn barkje aangekomen. Bij het aan wal brengen van de levensmiddelen, kreeg hij opeens hevige pijnen in den rug, zoodat hij zich ternauwernood meer kon bewegen. Hij verkoos daarom op Klein-Curaçao achter te blijven, daar hij aan boord toch tot geen enkel werk in staat was. Aan den bootsman Pourrier gaf hij bevel met de bark naar Bonaire door te gaan en Maandag of Dinsdag bij zijn terugkeer naar Curaçao hem weer aan boord te nemen. Dienzelfden avond vertrok de bark naar Bonaire en ging haar ondergang tegemoet. Nooit werd er meer iets van vernomen, zij is met de geheele bemanning, 6 of 7 personen, in den orkaan vergaan.

De geweldigste orkaan, waarvan de geschiedenis onzer Nederlandsche West-Indische eilanden gewaagt, brak dien nacht over Bonaire los. In den vroegen morgen van Zondag trok de storm over Klein-Curaçao. Twee vloedgolven sloegen met ontzettend geweld over het eiland heen. Toen Anton Piar van zijn schrik bekomen was, vond hij de twee Engelschen met bloedende hoofdwonden tegen een stuk muur gesmakt. Met de gebrekkige hulpmiddelen, waarover hij kon beschikken, verbond hij hun wonden, Nauwelijks daarmee gereed, zag hij weer een huizenhooge golf het eiland naderen. In vertwijfeling viel hij op zijn knieën en uitroepende: „La Birgen del Carmel, juda

mi" — O. L. Vr. van Carmel, help mij. — Vlak vóór het eiland zakte de golf ineen, zonder den bodem van het eiland te deren.

Met welk een titanenkracht die vloedgolf over het eiland neerstreek moge hieruit blijken, dat een rotsblok van den bodem der zee opgelicht door de golven tegen de lantaarn van den vuurtoren werd geslingerd en door alle verdiepingen van den toren stortte. Ook de vroegere ankergrond aan een der zijden van het eiland werd door dezen orkaan, vergezeld van een zeebeving, geheel gewijzigd.

Van een andere bark, die van Bonaire komend, eenige dagen later passeerde, vernam Anton Piar, dat zijn schip niet op Bonaire was aangekomen. Zijn gedwongen verblijf op Klein-Curaçao, hoezeer in duizend angsten en met het grootste levensgevaar doorgebracht, was in werkelijkheid zijn behoud geweest.

Meer vermaardheid kreeg Klein-Curaçao, door den Engelschman John Godden. Deze had te voren op de Engelsche Bovenwindsche Eilanden, voornamelijk op Sombrero, het voorkomen van phosphaat bestudeerd, Op een reis in Juni 1871 van Curaçao naar Bonaire, waar hij de aanwezigheid van phosphaat vermoedde, was hij door hevigen tegenstroom verplicht aan de lijzijde van het onbewoonde eilandje Klein-Curaçao te ankeren. Hier ontdekte hij, dat de bodem bijna uitsluitend uit phosphaat was samengesteld. Gedeeltelijk was dus de ontdekking aan een toeval te danken. Tot op dat tijdstip was phosphaat aan de bewoners van Curaçao, Aruba en Bonaire geheel onbekend. Godden vroeg en verkreeg concessie tot het ontginnen van phosphaat op Klein-Curaçao, dat in zijn geheel aan het Gouvernement behoorde. Hem werd toegestaan voor den tijd van 10 jaar (later verlengd tot 15 jaar) tegen betaling van een concessierecht van 2.12 gld. per oude Curaçaosche scheepston (± ƒ 1.— per M^3.) de phosphaat van Klein-Curaçao te ontginnen en uit te voeren. Nog in hetzelfde jaar 1871 zeilde het eerste schip met phosphaat naar Londen. Deze phosphaat (eigenlijk „guano"), die in mindere of meerdere mate door kalkhoudend regenwater

in phosphorzure kalk is omgezet en alleen op Klein-Curaçao voorkomt, is afkomstig van zeevogels. Het was een losse, grauwe, poederachtige massa, die tot op een hoogte van 2 tot 3 Meter dikte de vaste kalksteen bedekte. Zij bevatte gemiddeld 70 % phosphorzure kalk en een geringe hoeveelheid stikstofhoudende verbindingen [1]).

Deze phosphaat bracht te Londen hooge prijzen op en John Godden heeft er schatten mede verdiend, terwijl de Koloniale Kas naar evenredigheid maar matig voordeel van dezen rijkdom des bodems heeft gehad. Van 1871 tot 1888 (het laatste jaar der ontginning) is er naar schatting uitgevoerd 90.000 ton van 1000 K.G. In 1913 werd door de firma Pinedo & Co. nog 1196 M^3. phosphaat 2de soort uitgevoerd. Daarna heeft deze concessionaris van zijn recht afstand gedaan, toen feitelijk de geheele voorraad was uitgeput [2]).

Behalve de drie torenwachters wonen er op Klein-Curaçao nog een groot aantal geiten en schapen, het eigendom van deze wachters. Dat op dit dor stukje grond nog veeteelt mogelijk is, mag te meer opmerkelijk heeten, daar hier in den regentijd zelfs geen gras groeit en in den drogen tijd nog geen hooisprietje ergens te vinden is. — Teenstra, dl. II, bl. 219, beweert wel: „Bij een niet te droog jaar haalt men te Curaçao het hooi van hier" (Klein-Curaçao), maar tegenwoordig gebeurt dat beslist niet meer. En het is wel onwaarschijnlijk dat 't vroeger het geval is geweest. Het eenige wat er groeit in groote menigte is een kruidachtig langs den grond groeiend gewas, door den volksmond genoemd *Banana di Rif* (*Batis maritima*) [3]). Ook op andere plaatsen, o.a. op het Rif, dat zich over een groote lengte ten westen van Willemstad langs de zee uitstrekt, komt het overvloedig voor. Doch alleen op Klein-Curaçao wordt het door het kleine vee, zoodra dit er eenmaal aan gewoon is, met smaak gegeten.

[1]) Zie Prof. K. Martin, *Geologische Studien über Niederländisch West-Indien auf Grund eigener Untersuchungsreisen*, 1888, E. J. Brill te Leiden, bl. 89 en 93, noot 5.

[2]) Zie *Encycl. van Nederl. West Indië*, i. v. *Phosphaat*.

[3]) Zie Dr. I. Boldingh. *Flora van de West-Indische Eilanden*, bladz. 184.

Ook is het verwonderlijk, dat er op Klein-Curaçao een paar putten of liever ondiepe waterkuilen zijn, die altijd voldoende water bevatten, dat echter door de kalkzouten, die er in opgelost zijn, vrij hard is. De visschers van Curaçao, die in den omtrek komen visschen, verdragen het wel en komen er geregeld hun voorraad drinkwater halen.

Curaçao, 7 Juli 1925.